Minna Punakallio



Hallintovaliokunta 12.10.2021

# Valtion talousarvioesitys vuodelle 2022 ja kuntatalous

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteita edistetään kuntataloudessa vuonna 2022 niin pysyvillä tehtävien laajennuksilla, tulevaisuusinvestoinneilla kuin EU-elvytyspaketin investointiohjelmilla. Vaalikauden alusta lähtien valtion päätökset ovat lisänneet kuntien menoja kaikkiaan noin 1,2 mrd. eurolla vuoden 2022 tasolla. Summasta kertaluonteisia lisäyksiä on noin 300 miljoonaa euroa. Kuntien tuloja on vastaavana aikana lisätty valtiovarainministeriön mukaan noin 1,5 mrd. eurolla.

| | 2020 | 2021 | 2022 |
|---|---|---|---|
| Pysyvät päätösperäiset lisäykset yhteensä | 760 | 667 | 741 |
| Kertaluonteinen/määräaikainen lisäys yhteensä | 461 | 468 | 336 |
| RRF yhteensä | 0 | 43 | 131 |
| **Menolisäykset yhteensä** | **1 221** | **1 177** | **1 208** |

Vaalikaudella kuntataloutta on heiluttanut myös koronapandemia. Kuntatalouden koronatuet ylsivät vuonna 2020 noin 2,97 miljardiin euroon. Vuodelle 2021 kuntien koronatukia on budjetoitu 2,46 miljardia euroa. Valtion talousarvioesitys ei sisällä vuodelle 2022 enää uusia päätöksiä kuntien koronatuista. Kuntien valtionosuuksia leikataan vuonna 2022 aikaisemille vuosille myönnettyjen koronatukien vuoksi.

## Kuntien peruspalvelujen valtionosuutta leikataan vuonna 2022

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus on vuonna 2022 kuntataloutta heikentävä. Heikennys aiheutuu pääasiassa siitä, että valtion kunnille myöntämä koronatuki pienenee suhteessa vuoteen 2021, mutta myös siitä, että valtio kohdistaa kuntien valtionosuusrahoituksen mitoitukseen valtionosuusleikkauksen.

CC BY

**Suomen Kuntaliitto**
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

**Finlands Kommunförbund**
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Valtionosuusleikkaus syntyy siitä, että lakisääteinen peruspalveluiden kustannustenjaon tarkistus, +564 milj. euroa, jätetään huomioimatta[1]. Kustannustenjaon tarkistuksen huomioimatta jättäminen tai ”neutralisointi” on siis puhdas valtionosuusleikkaus. Kuntien peruspalveluiden valtionosuutta korotetaan kuitenkin erillisellä noin 246 miljoonan euron korotuksella. Nettona edellä mainitut päätökset vähentävät kuntien valtionosuutta pysyvästi noin 320 miljoonalla eurolla. Leikkausta perustellaan kuntatalouden mittavilla koronatuilla vuonna 2020 sekä vuonna 2021.

Kuntien valtionosuutta leikataan vuodesta 2022 alkaen pysyvästi myös ns. vuosityöajan pidennykseen liittyneellä kiky-vähennyksellä. Kiky-vähennys pienentää kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta 234 miljoonalla eurolla, vaikka kunta-alan työmarkkinaratkaisussa luovuttiin pääosin kilpailukykysopimukseen liittyneestä työajan pidennyksestä.

Yhteensä Sanna Marinin kuntatalouteen vuonna 2022 kohdistama valtionleikkausleikkaus nousee siis reiluun 550 miljoonaan euroon.

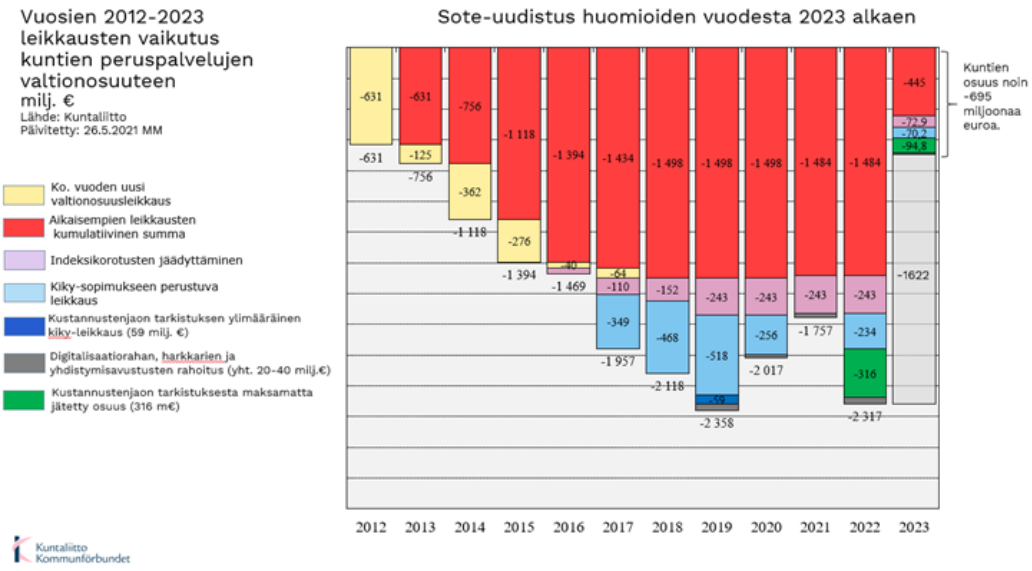


Valtion talousarvioesitys sisältää kuitenkin myös kuntien valtionosuuksia lisääviä lakisääteisiä päätöksiä. Hallitus korvaa muun muassa julkisen sektorin tehtävien lisäyksistä tai laajennuksista kunnille aiheutuneet asteittain nousevat kustannusvaikutukset. Vuonna 2022 kuntien kustannusten arvioidaan nousevan hallituksen päätöksistä johtuen noin 120 miljoonalla eurolla. Kunnille korvataan myös lakisääteisten tehtävien arvioitu 2,5 prosentin

[1] *Sote-lakien yhteydessä on linjattu, että kunta-valtio-suhteessa tehtävästä kustannustenjaon tarkistuksesta luovutaan kokonaan 2023-2024 talousarviokäsittelyiden yhteydessä. Päätös on erittäin poikkeuksellinen.*

**Suomen Kuntaliitto**
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

**Finlands Kommunförbund**
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

kustannustennousu, muut laskentatekniset muutokset sekä valtion päättämistä veroperustemuutoksista kunnille aiheutuneet verotuottomenetykset.

Muutosten seurauksena kuntien valtionosuuden arvioitu määrä nousee noin 285 miljoonalla eurolla vuoden 2021 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti kuitenkin laskee 25,67 prosentista **23,59** prosenttiin vuonna 2022.

Valtionosuusprosentin yli kahden prosenttiyksikön lasku johtuu siitä, että prosenttiin viedään nyt sisälle useita kuntien valtionosuuden määrään jo aikaisemmin kohdistettuja euromääräisiä vähennyksiä (esimerkiksi indeksivähennykset vuosilta 2016, 2018 ja 2019), mutta myös päätökset vuodelta 2022 (kustannustenjaon tarkistuksen leikkaus, erillinen 246 milj. euron korvaus, kiky-vähennys). Valtionosuusprosentti on laskenut merkittävästi siitä, kun vuonna 2010 siirryttiin valtiovarainministeriön hallinnoimaan ns. yhden putken järjestelmään. Valtionosuusprosentti oli tuolloin 34,08.

## Valtionavustusten määrä on yhä ennätystasolla vuonna 2022

Yleiskatteellisen valtionosuuden ohella ministeriöt myöntävät vuonna 2022 kunnille ja kuntayhtymille myös erikseen haettavia valtionavustuksia. Avustusten yhteismäärä on vuonna 2022 noin 1,3 miljardin euroa, kun vuodelle 2021 avustuksia on budjetoitu peräti kolmella miljardilla eurolla. Vuoden 2021 avustussummaa kasvattaa oletus terveysturvallisuuteen liittyvien koronakorvausten määrästä. Vuonna 2022 keskeisimmät valtionavustusohjelmat liittyvät STM:n sektorilla käynnissä olevaan palvelurakenteen ja tulevaisuuden sote-keskuksen kehittämiseen sekä OKM:n harkinnanvaraisiin valtionavuksiin. Valtionavustuksista noin 134 miljoonaa euroa rahoitetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä.

Kuntien valtionavut (laskennalliset valtionosuudet, valtionavustukset ja veromenetysten korvaukset) yhteensä ovat vuoden 2022 talousarvioesityksessä 13,0 mrd. euroa, mikä on 1,1 miljardia euroa vähemmän kuin vuonna 2021. Jos koronatukien vaikutus jätetään huomioimatta vuosilta 2020 ja 2021 niin valtionapujen määrä kasvaa vuonna 2022.

## Valtion toimenpiteet heikentävät kuntataloutta vuonna 2022

Sanna Marinin hallituksen tavoitteena on ollut pitää kuntatalous neutraalina päätösperäisten toimien suhteen. Kunnille korvataan siten hallituksen tehtävien lisäyksistä tai laajennuksista aiheutuvat lisämenot tai tulomenetykset

täysimääräisesti. Lisäksi hallitus kompensoi kunnille veroperusteiden muutoksista aiheutuneet verotuottomenetykset. Hallitus on ohjannut kuntatalouteen myös koronatukea kuntien toimintakyvyn turvaamiseksi koronapandemian keskellä. Hallituksen kunnille ohjaamien kompensaatioiden ja vastaavien kustannusten kunnittainen kohtaanto vaihtelee kuitenkin paljon.

Vuonna 2022 Sanna Marinin hallituksen tavoitteet kuntatalouden tukemiselle eivät kuitenkaan toteudu täysimääräisesti, sillä päätösten kokonaisuuteen sisältyy kuntien valtionosuuksiin kohdistettu uusi leikkaus. Yhteensä valtion toimenpiteet heikentävät kuntataloutta peräti 1,2 miljardilla eurolla, mutta valtaosa heikennyksestä aiheutuu koronatukien päättymisestä. Kun kokonaisuudesta vähennetään koronatuet ja muut kustannusten kompensointiin kohdistetut valtionavut niin hallituksen toimenpiteiden yhteisvaikutus heikentää kuntataloutta noin 550 miljoonalla eurolla vuonna 2022 verrattuna kustannustason muutosten huomioimiseen täysimääräisesti. Leikkaus on asukasta kohden noin 100 euroa.

Kuntien perusrahoitukseen kohdistettu leikkaus tarkoittaa sitä, että kunnat joutuvat rahoittamaan vuonna 2022 kokonaan niin kuntatalouteen kohdistuvat uudet ja laajenevat tehtävät kuin monet muutkin käynnistyvät kehityshankkeet. Jos kunnan tulorahoitus ei ole riittävällä tasolla niin kunnat joutuvat käynnistämään uusia sopeutusohjelmia vuoden 2022 aikana.

## Kuntatalous heikkenee vuonna 2022 dramaattisesti

Vakka kuntatalousohjelmaa varten laaditun kuntatalouden kehitysarvion lähtökohdat vuodelle 2022 ovat erittäin myönteiset (kansantalous kasvaa, koronapandemia väistyy pois) niin kuntatalouden tila heikkenee vuonna 2022 dramaattisesti.

Ennusteen mukaan kuntatalouden toimintakate heikkenee vuonna 2022 lähes kahdella miljardilla eurolla, kun toimintamenot kasvavat ja toimintatulot pienenevät. Samaan aikaan kuntien muu tulokehitys on vaimeaa, sillä kuntien tärkein tuloerä, verotulot, ei kasva kuntien korotetun yhteisövero-osuuden poistumisen myötä. Vaimeaa verotulokehitystä paikkaa jonkin verran valtionosuuksien kasvu, mutta siitäkin huolimatta kuntatalouden tilikauden tulos painuu ensi vuonna lähelle nollaa.

Kuntien investointien oletetaan pysyvän vuonna 2022 kuitenkin korkealla tasolla. Sen vuoksi kuntien toiminnan ja investointien rahavirta painuu noin 1,5 miljardia euroa miinukselle ja kuntien lainakanta kasvaa vastaavalla määrällä. Ennusteessa ei ole huomioitu kuntien omia sopeutustoimia

velkaantumisen hillitsemiseksi vuonna 2022. Talouden sopeutumispaineet kohdistuvat kaikkiin kuntakokoryhmiin.

Kuntatalouden ennusteeseen sisältyy hyvin suuria epävarmuuksia muun muassa koronapandemian, kuntien saamien koronakorvausten sekä lähestyvän sote-muutoksen taloudellisten vaikutusten vuoksi niin vuonna 2022 kuin sen jälkeenkin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Liite [Liite]

**Suomen Kuntaliitto**
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

**Finlands Kommunförbund**
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi